

Diş Anomalilerinden Hiperdonti ve Bir Olgu Bildirimi

Taner YÜCEL (*)

Diş anomalileri insan vücudunun oldukça sık rastlanan anomalilerindedir. 6-12 ay içerisinde rastlanan tüm anomalilerin % 4-6 sını diş anomalileri oluşturur. Bu anomaliler gerek çürük ve periodontal hastalıklar ve onların prognozları, gerekse estetik, fonasyon ve de fonksiyon açısından önemli sorunlar yaratabilirler. Diş anomalileri gen yada kromozom bozukluklarına bağlı olarak gelişebildikleri gibi, gelişim dönemlerinden proliferasyon döneminde dişin yada tümüyle embriyo veya fetüsün uğradığı herhangi bir travma sonucu olarak da ortaya çıkabilirler. Bu travmalar bakteriyel, mekaniksel, kimyasal ve fiziksel olabilirler. Diş anomalilerin % 10'u gen defekterinin, % 10'u gelişim dönemindeki travmaların, % 80'i ise her iki faktörün birlikte neden oldukları diş anomalileridir. Gen ve kromozom bozukluğu dışında anomalilerin türü ve şiddeti, travmanın şiddet ietkili olduğu gelişim dönemine bağlı olarak değişiklikler gösterir. Bu değişiklikler hipoplastik türde, diğer bir deyişle morfolojik ve histolojik yapının yeterliliğe erişmemesi şeklinde olabildiği gibi, hiperplastik türde yani aşırı gelişim şeklinde de olabilir (5).

(*) İ. Ü. Dişhekimliği Fakültesi Diş Hastalıkları ve Konservatif Diş Tedavisi Kürsüsü Asistanı.

Diş anomalileri ile ilgili konunun kolay kavranabilmesi için aşağıdaki şekilde görülen bir sınıflama tercih edilmektedir (3) :

- 1 — Sayı Anomalileri
 - a — Artı dişler (Hiperdonti)
 - b — Eksik dişler (Hipodonti)
- 2 — Dişlerin Şekil ve Hacim Anomalileri
- 3 — Doku Anomalileri

— Dişlerde Sayı Anomalileri

Genel bakış: Diş dizilerinin günümüze gelinceye kadar geçirmiş olduğu evrimi şu şekilde özetlemek mümkündür.

Bilindiği gibi memeli türleri hariç diğer hayvan türlerinde kesin diş sayısı belirtmek olası değildir. Bunlara bir kaç örnek verirsek (6) :

Balıkların dişlerinde devamlı bir yenilenme söz konusu olduğundan bunlar için ancak ortalama diş sayıları verilebilir. Köpek balıkları için 300, Turna balıkları için bu sayı 50 civarındadır.

Sürüngenlerden zehirli yılanlarda zehir dişi bir tanedir. Zehirsiz yılanlarda diş sayısı ise ortalama 20-30 civarındadır. Timsahlar ise ortalama 60 dişe sahiptir.

Belirgin bir diş formülüne sahip hayvanlar memeli türleri ile başlar. Memeli hayvanların dişleri Eosen devrinde formüle edilebilir hale geçmiştir. Tipik memeli diş formülü toplam sayısı 44 dür, aşağıdaki formülle gösterilir :

$$\begin{array}{ccccccc} & 3 & & 1 & & 4 & & 3 \\ I & \text{---} & C & \text{---} & PM & \text{---} & M & \text{---} \\ & 3 & & 1 & & 4 & & 3 \end{array}$$

Günümüze kadar geçen süreç içerisinde bu formülü aynen devam ettirmiş olan memeliler bulunsa dahi, genelde evrim diş sayılarının azalması yönünde olmuştur.

Tipik memeli diş sayısından daha çok dişlere sahip memelilerde vardır, örneğin keseli sincap'ın diş sayısı 50 dir. Dişli balının ise 200 civarındadır. Diş sayılarının azalmaları ise şekil özelleşme-

leri ile elele gider, örneğin etciller grubundan köpekte 42, kedide ise diş sayısı 30 dur.

İnsanı ele aldığımızda «Homo» grubu olarak toplanabilen fosillerin özelliklerine göre sınıflamalarının yapılması günümüze değin tam olarak geliştirilmiş ve belirli esaslara bağlanmış değildir, ancak Australopithecus'dan Heidelberg insanına, Neanderthal insandan Linne tarafından Homo Sapiens olarak tanımlanan ve modern insan olarak kabul edilen türe kadar kafa kemiklerinde olsun, kaslar ve dişlerin morfolojisinde olsun büyük değişimler görülmüştür. Diş sayısı açısından baktığımızda tipik memeli diş sayısı 44 dür, buna karşılık modern insanda 12 diş azalarak 32 lik bir formüle gelinmiştir. Buna göre memelilere nazaran insanda her yarım çene için 1 keser diş ve 2 küçük azı dişi eksilmiştir. Süt dişleri içinde durum aynıdır ve belirli azalma ile 20 dişlik bir formüle gelinmiştir. İnsan dişlerinde azalmalar bu evrime uygun olarak daha sık meydana gelmektedir. Bazı araştırmacılara göre diş gruplarındaki simetrik diş eksikliği filogenetik bir evrim olarak yorumlanmaktadır (5). Buna göre geleceğin insanındaki diş formülü Tablo 1'de gösterilmiştir.

Dişler	Memeli hayvan	Günümüz insanı	Geleceğin insanı
I	3	2	1
C	1	1	1
P	4	2	1
M	3	3—2	2

Tablo : 1 — İnsan diş sayısındaki olası değişiklik.

Bu duruma göre sayıca azalma evrimi tamamlanınca insanlarda 20 sayılık bir daimi diş formülünün oluşması gerekmektedir. Yapılan araştırmalarda insan diş formülünün bu yöne doğru geçiş döneminde olduğunu kanıtlar niteliktedir, çünkü eksiklik en çok ikinci küçük azı ve yan keserlerde olmaktadır.

11-21 yaş arasındaki 3986 öğrenciyi içeren 1977 yılında yapılan bir araştırmada diş sayısı azalmasının sırasıyla en çok 2. küçük azılarda, üst yan keserlerde ve üst 2. küçük azılarda ortaya çıktığı saptanmıştır. Araştırılan grubun % 5,1'inde diş sayı eksikliğine rastlanılmıştır (2). Diş dizisinden sapmalar % 11,4 oranında her 2 çenede görülmektedir (1).

Hiperdonti kelimesinden dişlerin veya dişe benzer oluşumların artışı anlaşılır. Artı dişlerle ilgili ilk bilgiler çok eskilere dayanmaktadır. Shroeder'e göre artı veya eksi dişlerle ilgili ilk verilere Aristoteles (389-322 M. Ö.) ve Plinius (23-79 M. S.) zamanında rastlanmaktadır. İlk olarak 19. yy. ortalarında fazla sayıdaki dişlerin gelişimi ile ilgili sistematik araştırmalar başlamıştır.

Bolk (1914 ve 1917) artı dişlerin aldıkları pozisyonlara göre çeşitli terimler kullanmıştır. Örn.

Molar dişlerin yanak veya dil yüzünde yer almasına Paramolar adını vermiştir.

Diş dizisinin sonunda yer alan artı dişlere Distomolar ve

Üst çene de Foramen incisivum yakınında orta hatta görülen artı dişlere de Meziodens terimini kullanmıştır.

Maryhofer (1922) artı dişleri şekil ve konumuna göre tipik ve atipik dişler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bunlardan tipik olarak tanımlananlar normal diş şekline uyan dişler, atipikler ise normalden sapma gösteren dişlerdir ki, bunların prototipi Dens emboliformis yani konik dişdir.

Herbst (1936) çeneler arası bölgede ortaya çıkan bütün artı dişleri Odontoid olarak adlandırmıştır.

Meyer (1958), eğer dişler diş dizisi içerisinde normal yerini almış ise bu durumu Ektopi, diş dizisi dışında yer almış ise bu durumu da Distofi olarak tanımlamıştır (7).

Artı dişlerin etyolojisi üzerine bir çok görüş ileri sürülmüştür. Bunları aşağıdaki şekilde toplamak olasıdır.

Bir kısım araştırmacı artı dişlerin ortaya çıkmasını Dentitib ter-tia olarak görmüşlerdir; ancak üçüncü bir dentisyondan, eğer bütün ikinci dentisyon dişlerini takip eden dişler varsa, yani sürekli keserleri, köpek ve küçük azıları takip eden dişler varsa söz edilebilir. Sürekli azılar ise I. dentisyona ait olduklarından bu bölgede 3. dentisyondan söz etmek olanaksızdır.

Atavistik teori taraftarları ise insan ağızında 32 dişten fazlasının görülmesini, memeliler için kabul edilen 44 dişlik formüle dönüş olarak kabul ederler. Önceleri bu teorinin bir çok taraftarı olmuştur, ancak bunada bazı itirazlar gelmiştir. Bu itirazlara neden olarak

da artı diş olarak görülen köpek dişleri ve bazı distomolarların memelilerin ilk formülünde bulunmadığı gösterilmiştir.

Çeneler içerisindeki gerilim oranlarından doğan basınç farklarının tahrik faktörü olarak artı dişlerde rol alabileceğini ileri süren araştırmacılar vardır. Hiç şüphesiz çenelerin hacimsal durumuda artı dişlerde önemli rol almaktadır, çünkü bütün veriler ilkel toplum insanının büyük hacimli çenelerindeki distomolarlara, günümüz insanındakilere oranla daha sık rastlandığı şeklindedir. Son yıllardaki araştırmalar dental laminanın bölgesel fazla aktivitesinin artı dişlerde etkili olduğu görüşünün yanı sıra kalıtımın diş anomalilerinde önemi faktör olduğu ortaya konmuştur. Yapılan gen analizleri belli diş anomalilerinin kalıtım yoluyla ortaya çıkan beirtiller olduğunu göstermiştir (7).

Son senelerde yapılan bir araştırma da eksi ve artı diş şeklinde görülen sayı anomalilerinin, önceden bazı mikro belirtiler gösterdiği şeklinde açıklanmaktadır. Araştırmacı bunları 4 başlıkta toplamaktadır (4) :

- 1 — Aşırı resorpsiyon
- 2 — Mezioidens
- 3 — İnfrapozisyon
- 4 — Molar uzaklığı

OLGU :

Hasta B. D. 28 yaşında, kliniğimize çürük dişlerinin tedavisi için başvurmuş bir erkek'dir.

Yapılan klinik ve radyolojik muayenede sağ alt çenenin yan keser ve köpek dişleri arkasında, diş dizisinin dile bakan yüzünde konik bir artı diş olduğu saptandı (Resim 1).

Simetrik bölgenin muayenesinde ise anomali olarak tanımlanabilecek bir olguya rastlanmadı. Alt ve üst çene 8 no'lu dişler dahil hasta normal diş dizisine sahiptir.

Hastadan alınan anemnezden 6 kardeş oldukları ve diğer kardeşlerinde de böyle durumların olduğu öğrenildi. Ancak İstanbul dışında ikamet ettiklerinden, kliniğimize getirme ve daha derin bir inceleme yapma olanağını bulamadık.



Resim 1 : Artı dişin ağız içi görünümü



Resim 2 : Çekilmiş konik diş.

Konik diş 'Dens emboliformis' (Resim 2) şeklindeki artı diş anomalilerine alt çenede nadir olarak rastlandığından bir olgu olarak sunulmuştur.

Ö Z E T

Bu yazıda diş anomalilerinden (artı dişler) bahsedilmiş ve ilgili bir olgu bildirilmiştir.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Artikel wurde die überzähligen Zahnanomalien diskutiert und ein betreffender Einzelfall bekannt gemacht.

L I T E R A T Ü R

- 1 — **Gabka, J.** : Statische Übersicht über retinierte Zähne, Häufigkeit und Komplikationen, Dtsch. zahnaerztl. Z. 29, 758 (1974).
- 2 — **Gülzow, K. - J. and Peters, R.** : Zur Epidemiologie der Zahninterzahl im bleibendem Gebiss, Dtsch. zahnaerztl. Z. 32, 545-549 (1977).
- 3 — **Gürkan, S. İ., Bayırlı, Ş. G. ve Sandallı, P.** : Diş hastalıkları ve Konservatif Diş Tedavisi, 499-517, Bozak matbaası, İstanbul, 1972.
- 4 — **Hoffmeister, H.** : Mikrosymptome als Hinweis auf vererbte Unterzahl, Überzahl und Verlagerung von Zähnen, Dtsch. zahnaerztl. Z. 32, 551-561 (1977).
- 5 — **Koray, F.** : İ. Ü. Diş Hekimliği Fakültesi, Tedavi Ders Notları 1978-1979.
- 6 — **Perkün, F.** : Karşılaştırmalı Baş ve Yüz ve Çiğneme Sistemi, Kutulmuş Matbaası, İstanbul 1970.
- 7 — **Schumacher, G. H. und Schmidt, H.** : Anatomie und Biochemie der Zähne, 149-159, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1972.